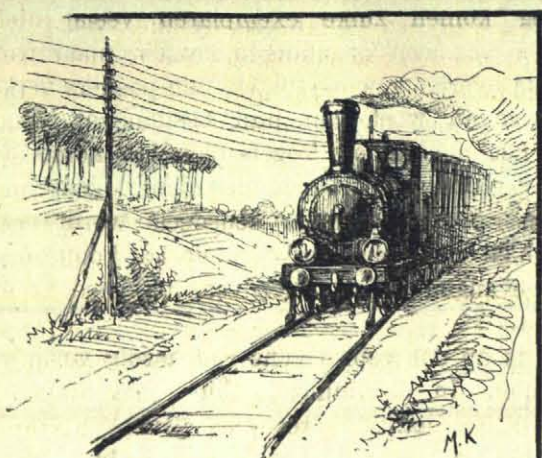

Dwars over de Veluwe.

NAAR BARNEVELD.

EERST EEN WOORDJE VOORAF.

De wandelsport, beschouwd als onderdeel van de natuursport, is in ons land een lang niet algemeene liefhebberij, waarom ik niet kan nalaten in mijne hoedanigheid als warm voorstander van wandeltochten er hier 't een en ander over vooraf te laten gaan.

Lichaamsbeweging is ontegenzeggelijk eene vereischte voor ontwikkeling en in stand houding van het menschelijk organisme, en iemand met gezonde ledematen mag ze dan ook strikt genomen niet verwaarloozen door ze te veel rust te geven. Vooral zij, die zittende bezigheden hebben en speciaal met het hoofd werkzaam zijn, dienen bij voorkeur aan gezonde sport te doen in de open lucht, in de vrije natuur dus, en zoover mogelijk buiten het bereik van die groote bedrijvige centra, die wij steden noemen en die de slechte eigenschap bezitten van den dampkring onzuiver te maken.

Er zijn evenwel mensen, die van het zotte idee uitgaan, dat sport uitsluitend uit halsbrekende toeren en overmatige krachtsinspanningen moet bestaan en die dan ook minachtend den neus optrekken voor kalmer en meer beredeneerde ontspanningen.

Jagen, paard- en wielrijden, zeilen, roeien, enz. enz. dat alles weten wij, is sport, en toch krijgt het in de oogen van de meesten eerst dan waarde, wanneer er schier onmogelijke eischen aan gesteld worden, wanneer er najver opgewekt wordt en er wedstrijden ontstaan.

En daar zit nu juist de groote fout; dan houdt het op eene gezonde ontspanning te zijn en wordt het een ongezonde inspanning.

Ook wandelen is een sport, ongetwijfeld, en wel eene, die in den voorrang dient geplaatst te worden, want onder alle is zij een der meest natuurlijke.

Welk een voortreffelijk vervoermiddel zijn toch

onze beenen: hoe onbegrijpelijk vereenigen zij alle denkbare voortbewegingsmiddelen in zich en hoe eenvoudig is de behandeling van een zoo gecompliceerd mechanisme.

Hoe hoog de technische wetenschap ook sta en hoe vernuftig het menschelijke brein ook zij, een machine, die datgene zou kunnen verrichten, wat een gewoon voetganger vermag, is niet te construeren.

Denken wij ons een mechanisme met circa 150 pond bezwaard, dat kalm een steilen trap bestijgt, over een sloot springt of door hoog struikgewas zich een weg baant. Of een toestel, dat sierlijk over het ijs zwiert en tevens door een paar voet sneeuw kan waden. Absoluut ondenkbaar. En dat is het juist, wat een voetganger boven alles voor heeft.

De liefhebberij tot het afleggen van groote afstanden te voet is, zooals ik zeide, in Nederland al zeer gering en de weinigen, die werkelijk wandeltochten maken, doen dat toch niet, zooals ik het graag hebben wou; zij komen te weinig met die natuur in aanraking, die slecht te voet te bereiken is en te genieten valt.

Even onzinnig als 't is, om met een rijwiel op den nek door de hooge heidestruiken en dichte dennenbosschen te trekken, even dwaas is het, voor een wandelaar en natuurvriend met stevige beenen, langs straat en grintwegen te kuieren als de zonnige heide en schaduwrijke bosschen voor hem toegankelijk zijn.

Juist door wandeltochten en excursies leert men het best zijn omgeving kennen, en speciaal wandelingen langs ongebaande wegen, waarop ik hier dan ook uitsluitend doel, geven een duidelijk idee van den vaderlandschen bodem.

Zoölogische en botanische excursies worden er tegenwoordig genoeg ondernomen, dank zij *De Levende Natuur* in de eerste plaats, doch van wandelingen in ruimeren zin hoort men zelden.

En toch is het zoo'n aanbevelenswaardige ontspanning, die dan ook in andere landen wel degelijk in zwang is; dat laatste heb ik echter maar van hooren zeggen.

Men beweert wel eens, dat Nederland, zich minder daartoe leent; hetgeen ik niet geheel ontkennen wil; doch al staat het, wat natuurschoon betreft, in vele opzichten bij onze burens ten achter, zoo zijn er toch nog streken, en uitgestrekte streken zelfs, die dubbel en dwars een wandeltocht waard zijn.

Natuurlijk heb ik hier steeds het oog op de hoogere gronden van de oostelijke en middelste provinciën; daar alleen kan de voetganger de vele voorrechten, die hem vergund zijn, naar waarde

schatten; want het zou niet mogelijk zijn in West-Nederland een willekeurige richting in te slaan, zonder met boeren of boomkwekers in minder aangename verwickelingen te treden.

Botanische of zoölogische excursies en wandeltochten vormen feitelijk twee op zich zelf staande genoegen. Beiden gecombineerd vormen een karakterloos onding, want bij de eersten bepaalt men zich slechts tot eene omgeving van het een of ander uitgangspunt, waar men desnoods kris en kras rondloopt, terwijl bij werkelijke wandeltochten de afstanden te groot zijn en bijgevolg het tijdbestek niet toelaat, een plaats goed te doorsnuffelen.

Wel is het mogelijk merkwaardige vondsten mede te voeren en goed de oogen den kost te geven, doch van een intieme kennismaking met de flora of fauna is geen sprake.

En dat behoeft ook niet; alles op zijn tijd, en ontegenzeggelijk heeft een wandeltocht ook haar eigenaardig schoon. Welk een genot is het, over golvende heiden, en door sombere pijnbosschen te trekken; den blik vrij over uitgestrekte panorama's te laten glijden of vol verwachting een heuvelrug te beklimmen, die weer een nieuw aspect voor het oog verborgen hield. Hoe rijk aan afwisseling kan één dagmarsch soms zijn; welke eigenaardige ontmoetingen kunnen er plaats vinden, en welk een geheel ander denkbeeld krijgt men van den vaderlandschen bodem, als men uren en uren door zulke schaars bevolkte streken marcheert.

En dat nog wel in een land, dat tot de dichtst bevolkte der aarde gerekend moet worden.

Maar dat is al weer een voorrecht voor den voetganger weggelegd; want noch rijtuig, noch rijwiel kan ons dat genot verschaffen. Een genot is het zeker met de natuur geheel alleen te zijn en ik geloof ook wel, dat het juist de stedeling is, die zich daar het meest getroffen zal gevoelen.

Nauwelijks doet de gelegenheid zich dan ook voor, een paar dagen het stadsgewoel te ontvluchten of het plan voor een wandeltocht is al door mij opge maakt, hetzij alleen, hetzij, met een paar vrienden. Neêrlands woeste gronden zijn steeds het hoofddoel van den tocht.

Een merkwaardigheid treft mij bij herhaling op dergelijke wandelingen en wel, het feit, dat nog nimmer een wandelaar van dezelfde ideeën uitgaande mijn pad gekruist heeft; een bewijs te meer dus, dat die tak van sport nog bitter weinig beoefenaars telt. Nu hoop ik intusschen, dat de lezers van *De Levende Natuur* genoegzaam met het voor sommigen hatelijke woord „Sport” verzoend zijn, om het in verband met de natuur te dulden; want het wordt hoog tijd, dat ik tot de wandeling overga, die naar ik meen, genoegzaam zal aanvullen, wat ik in dit woordje vooraf te zwak uitgedrukt kan hebben.

Als wandeltocht is het wel een van de meest aangename geweest, die ik in ons land tot nog toe heb mogen maken; doch als natuurhistorische excursie is deze tocht van geen waarde, dat diene men wel in het oog te houden, waarom ik de redactie van *D. L. N.* dan ook wel mijn dank voor de opname in dit tijdschrift verschuldigd ben.*

Het voorjaar van '99 bleef maar koud, 't liep al tegen Mei en steeds bleef de thermometer hardnekkig laag staan en zelfs zoo, dat men na zonsondergang met een zeker welbehagen een dikke jas aantrok.

Een wandeltocht-plan voor de beide Pinksterdagen lag reeds lang gereed en niets zou ons méér welkom geweest zijn, dan een merkbare vooruitgang in de temperatuur, doch de zon scheen 't er op gezet te hebben, zich zoo min mogelijk te vertoonen.

Niettemin schikten wij ons naar omstandigheden en den 21sten Mei op een grauwen, lang niet voorjaarsachtigen morgen pakten wij den trein van 6.21 naar Barneveld.

Twee vrienden waren van de partij, goede wandelaars en, hoewel geen beoefenaars van de natuurlijke historie, toch menschen met een gezond begrip omtrent ongekunsteld natuurschoon.

Ons plan bestond daarin, dat te Barneveld, of beter gezegd: aan het station, juist op de helft tusschen genoemde plaats en Voorthuizen gelegen, de tocht zou aanvangen; van daar over het Uddelermeer en door de Soerensche bosschen, om in Apeldoorn te eindigen, en den volgenden dag langs een zuidelijker koers over de Veluwe terug; waarbij zoo veel mogelijk bewoonde plaatsen gemedend zouden worden.

Kaarten, kompas en verrekijker waren natuurlijk als onontbeerlijk in ons bezit, terwijl we alle drie in een doelmatige uitrusting, als ik het zoo noemen mag, gestoken waren.

Van de spoorreis kan ik alleen zeggen, dat zoo gauw de trein den hoogen grond bereikte, ik niet moede werd uit het portierraampje te zien, naar de schoonste kleurengamma's, die het oog voorbij snelden. Zoo vlogen ons bij Baarn zwavelgele bremen helder groene berkenstruiken pijlsnel voorbij, terwijl de lichtkleurige kale zandplekken scherp tegen het nog niet bloeiende donkere heidetapijt afstaken.

Te 8.10 stoppen we te midden van een zeer gecultiveerde omgeving voor het station Barneveld; we werken ons uit de goed gevulde coupée en verlaten door een hek het perron, waar een troep boeren op hun Zondags ons met domme, nieuwsgierige blikken aangaapt.

* De Heer Koekkoek is hier wat al te bescheiden, zooals den lezer wel zal blijken. H.

Dat hadden ze nog nooit gezien; fietsrijders zonder fietsen, dat was vreemd. Juist trof mij in het voorbijgaan de opmerking: „Die komme zeuker jaogen!”

Het was trouwens niet de eerste keer, dat wij ons vroolijk maakten over de gissingen der platte-landsbewoners omtrent hetgeen wij wel eigenlijk in hun streken kwamen doen.

Menschen met tasschen en stokken, die dwars de heide doortrokken, in plaats van fatsoenlijk de wegen te houden en soms een boom of partijtje struiken stonden aan te gapen, dat was dan ook geen alledaagsche zaak.

Verschillende onzinnige opmerkingen zijn ons op zulke wandelingen al naar het hoofd geslingerd; wanneer wij verplicht waren een weg te houden en wat stevig aanstapten, werden we voor hardloopers aangezien, doch het meest hield men ons voor fietsers, maar dan brachten die wandelstokken hen toch ook weer in de war. Enfin hoe 't ook zij, het bleek ons altijd, dat er in Nederland bitter weinig gewandeld wordt en daar is de vaderlandsche natuur zeker de schuld niet van, want er is ruimte en schoons genoeg, hetgeen ik in deze schets dan ook zoo goed mogelijk in beeld en schrift tracht weer te geven.

Onze trein was inmiddels weer onder stoom gegaan; wij kruisten de baan en sloegen in noordelijke richting den weg naar Voorthuizen in, vanwaar wij zoo spoedig mogelijk de heide in wilden trekken.

Een koude westenwind blies door het jonge groen der dunne boompjes langs den weg, terwijl dikke grauwe wolken in gesloten massa's over het landschap trokken. Het was alsof het daar flink geregend had, hoewel er in Amsterdam in de laatste dagen geen droppel was gevallen. Kleine plassen in het wagenspoor en drassige plekken bezijden den weg in het bouwland gaven nu niet zoo'n liefelijk voorjaarsbeeld, doch wij stapten stevig aan, om warm te worden en hoopten op verbetering.

Een uurtje later marcheerden we door het aardig dorpje Voorthuizen, geheel in een frisch en jeugdig gewaad van teer groen gestoken en iets verder op den 25 kilometer langen straatweg naar Apeldoorn, hielden we bij een wit landhek halt, om te ontbijten en de reistasschen als ransels in te richten. Onze fourage, toereikend voor den geheelen dag, werd te voorschijn gehaald, kaarten, kompas en verrekijker eveneens, terwijl een verhooging van den grond aan den voet van zacht groene iepen een aange-naam zitplaatsje bood.

Wij toefden er niet langer dan noodig was, besloten nog even den straatweg te volgen (aangezien de omgeving nog te veel gecultiveerd was), om vervolgens noordelijker een uitweg op te zoeken in de richting van het Uddeler meer.

Zoo gezegd, zoo gedaan.

De ransels aangesespt, waarbij wederkeerige hulp noodig was, een pijp gestopt, kompas en kaarten bij de hand gehouden en op weg. Kwart over negenen zeiden wij den straatweg vaarwel en sloegen links af in noordelijke richting een parkachtig dennenbosch met vele slingerpaden in, waar een steile zandheuvel, een soort belvédère met ruwe treden, ons tot een bezoek uitnoodigde.

Het uitzicht werd niettemin vrijwel belemmerd; slechts op Voortbuizen hadden we een ruim uitzicht, dat werkelijk aardig met het kerktorentje boven het frissche groen uitstak, doch in de richting van Uddel lag het dennenbosch ons in den weg. Wij bepalen op het kompas een richting van 40° beoosten het Noorden, wandelen door het hout en staan te kwart over negenen, na nog een regelmatig, op rijtjes geplant, dun naaldbosch doorgegaan te zijn voor een reusachtige sombere, zwartbruine heide, die aan den horizon begon te golven.

Kaal en dor was het tafereel bij uitnemendheid; de lucht bleef dik en grauw en toen de dennen eenige honderden meters achter ons lagen, bleek 't, dat de westenwind nog even krachtig waaide. Doch hij kwam ons in den rug en was eerder bol dan koud, waardoor een werkelijk opwekkende temperatuur op die heide heerschte.

Om vooral een rechte lijn te volgen, — iets dat nog niet eens zoo makkelijk is — namen wij een punt aan den horizon in 't vizier, een zwartachtige onduidelijke streep, wellicht een boschje akkermaals-hout, waarop wij een vol uur aanmarcheerden. De bodem begon drassig te worden, plasjes en doorweekte glibberige kale plekken bemoeilijkten eenigszins het loopen, zoodat kleine omwegen noodzakelijk werden. Dank zij mijn goed in het vet gezette wandelschoenen, behoefde ik mij minder in acht te nemen dan de anderen, zoodat een onderdompeling nog zoo erg niet afliep.

Veenmossen werden talrijker; kraaiheide vertoonde zich grijs tusschen de als verkoolde zwartachtige stoppelige heide, die ons sterk aan een verbrande vlakte deed denken.

Naarmate wij vorderden, werden de plassen zoo niet talrijker dan toch veel grooter en ten laatste moesten we om kleine meren heentrekken, waarop de frissche wind werkelijke golven deed ontstaan.

De grond sijpelde bij iederen stap, en een enkele maal liepen we in een poel totaal vast, zoodat er teruggekeerd moest worden. Een kleine omweg bracht ons weer op een drogere plaats, doch met dat al hadden wij werk genoeg ons doel in het oog te houden. Toen de helft zoowat achter ons lag, kregen wij gaandeweg meer vasten voet, terwijl de heide een donker groen waas vertoonde. Hier was meer leven te bespeuren en hier kwamen wij sneller vooruit.

Ons doel kwam nader en nader en bleek niet slechts een boschje eikenhout te zijn, maar een werkelijk bosch van naaldhout, waarvoor helgroene loofboomen een scherp contrast vormden.

Onze koers leidde er langs tegen een heuvel op, die te kwart over tien bereikt werd. Achter den heuvel zette de heide zich nog een tamelijk stuk voort en werd door magere witgeringde berken met helgroen kleinbladig loof begrensd. De bodem bleef niettemin vlak en vertoonde die warme bruin-groene tint van het sedert kort ontwaakt heidekruid.

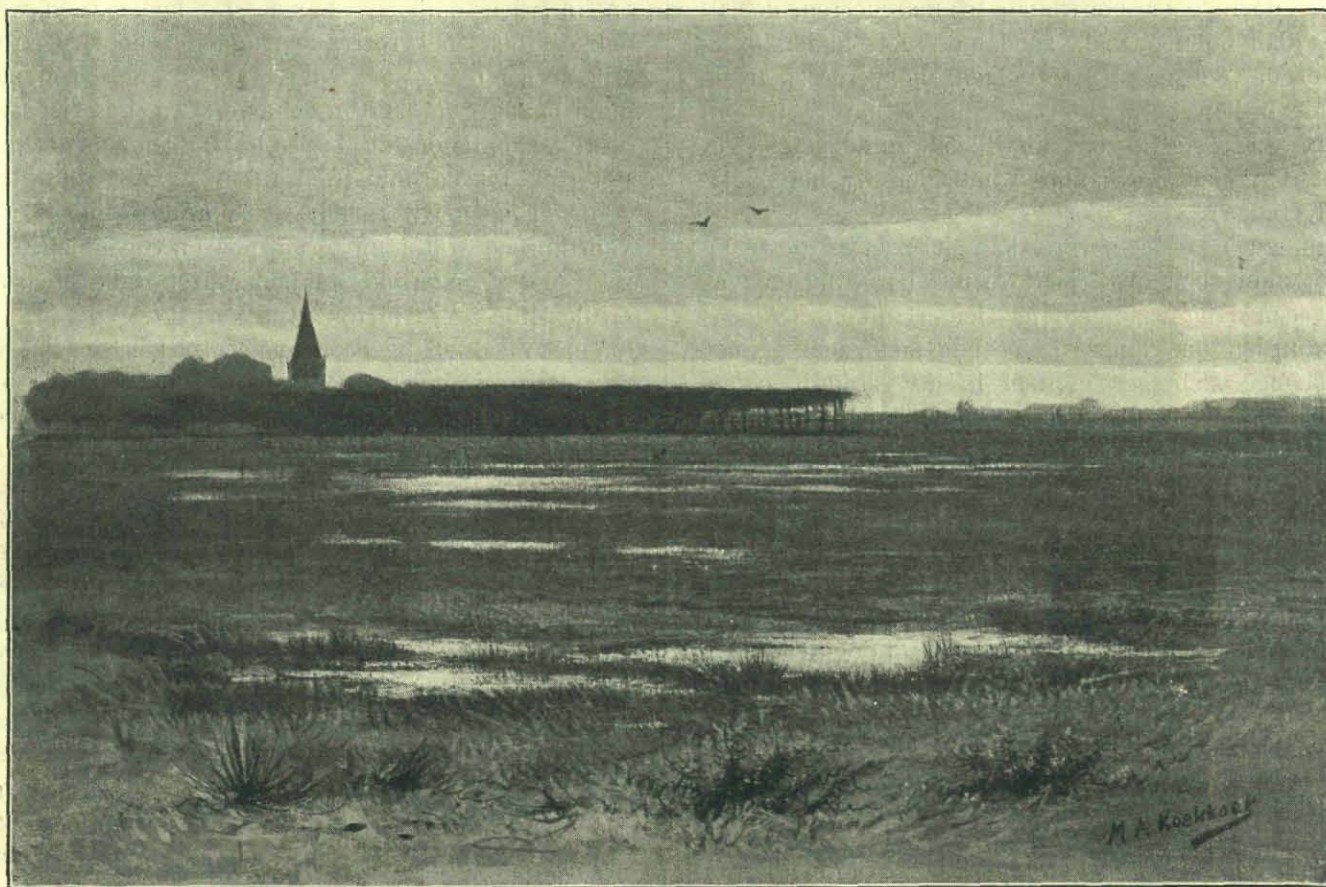
Achter ons lag de sombere vlakte met hier en

uitgestrekte dennenaanplanting, die dicht opeen gedrongen een manshoogte bereikte.

Niemand dacht er een oogenblik aan er omheen te trekken, want dat bracht ons te veel uit den koers en daarbij wisten wij niet eens, hoe ver zich dat terrein wel uit kon strekken, dus gingen we er dwars door.

Nauwelijks er in, bleek 't al spoedig, dat we geen punt konden bepalen om op aan te houden, daarvoor waren de boompjes te hoog en de bodem te ongelijk met bonken en gaten.

Dichte struikhei-planten verdrongen elkander tus-

„Eene sombere vlakte met hier en daar blinkende plassen.”

daar blinkende plassen en het scherp silhouet van het torentje van Voorthuizen.

Op den heuvel bepaalde ik opnieuw dezelfde koers van 40° en koos een boompje als doel, dat zich tamelijk geïsoleerd in de verte liet onderscheiden.

De lucht bleef grauw en het zag er dan ook niet naar uit, dat we zon zouden krijgen; doch onder een grijzen hemel is de heide niet minder interessant, als de natuur zwaarder van kleur wordt, en de gezichtseinder zich scherper afteekent, dan wanneer een trillende hitte de voorwerpen als in een violette waas hult. Toen de boompjes bereikt waren, kruisten we een zandweg en stieten op eene

schen de veel op kerstboompjes gelijkende donkere dennetjes, met talrijke verticaal staande bleekgroene kaarsjes gesierd.

Om een rechte lijn te volgen, bleef ik achter en plaatste mij op een verheven punt; de anderen marcheerden achter elkander in de gegeven richting, van tijd tot tijd omziende naar mijn in de hoogte gestoken wandelstok, die hun het punt van vertrek aanwees.

Een paar maal zag ik er een in een kuil tuimelen, opstaan en naar mij omzien, terwijl ik dan door mijn stok links of rechts de richting aangaf. Een kwartier duurde die pret, toen bleven zij op een

verheven punt staan, waar blijkbaar het eind was en kwam mijn beurt hen te volgen.

Op deze wijze hadden wij het voordeel een kolosalen hoek af te snijden, de goede richting te houden en veel stof tot lachen te hebben.

Doch ziet! Een nieuwe hinderpaal zal ons toch noodzaken een andere richting te nemen.

Mijn vrienden beduidden mij reeds uit de verte, dat wij er niet door konden en spoedig kon ik mij van de waarheid overtuigen. Een verhoogd terrein, een bouwland afgezet door een dikke ondoordringbare haag van eikenhout, waarlangs een droge greppel lag, belette ons den doortocht. Menschen zagen wij niet, doch door bouwland te marcheerden, doe ik niet dan bij noodzaak, zoodat er niets anders overbleef dan de greppel te volgen, die verderop in de heide uitliep.

Het was slechts een uitwijker van hoogstens vijf minuten; achter elkander wandelden wij het slootje ten einde.

In zoo'n drooge vore kan 't zomers geweldig heet zijn, doch nu liepen we uit den wind en was het een aangenaam eindje. Heidestruiken (*Calluna*) schuurden ons langs de beenen met zacht geraas, waarmee zich het geritsel in de verdorde eikenbladeren boven ons hoofd vermengde.

Dat dorre eikenloof geeft ontegenzeggelijk iets najaarsachtigs aan het landschap, wat in Mei nu niet juist zoo'n aangenaam gezicht oplevert, doch wat kleur aangaat, is het een bijzonder schoone afwisseling in een heide-tafereel.

Een stukje heide scheidde ons van een regelmatig aangeplant dennenbosch, dat ons, inktzwart, als het ware aangrijsde. Ik bepaalde opnieuw den koers, die er dwars door leidde, terwijl mijn vriend den afgelegden weg op een schetskaart traceerde.

Bedriegelijk is ongetwijfeld de aanblik van zoo'n mastbosch op een afstand gezien.

Zwart als de nacht, schijnt het daar binnen onmogelijk geschreven schrift te lezen, maar is men er in gegaan, dan blijkt er hoogstens een zacht getemperd licht te heerschen. Ook in de dichtheid

en diepte vergist men zich vaak, want doorgaans is er meer ruimte en is men er vlugger doorge wandeld dan het zich eerst liet aanzien.

Dadelijk werd ik getroffen, door de vochtige gesteldheid van dat bosch. De geheele bodem was met een zacht groen tamelijk dicht aaneengesloten kleed van de kleine veldzuring (*Rumex acetosella*) bedekt, 2 d.M. hooge kruiden met pijlvormige bladeren in eene rosetvormige groeiwijze. Hier-door kreeg het bosch een eigenaardig aanzien, zooals ik het tot nog toe nergens aangetroffen heb.

Het was een ware kruidenzee, waaruit de rechte stammetjes, — 't was een jong bosch, — zwart en in rijen omhoog stegen. De bodem zelf was slikkerig en met rottende naalden bedekt, waarop wij herhaaldelijk uitgleden. De stammen, in een dikke vacht van grijze, fijn-vertakte korstmossen gestoken, misten de onderste takken en dropen letterlijk bij de minste drukking van het water. Als een spons werkend, schenen deze moskokers voortdurend water op te slurpen en te verzamelen; zelfs de afzonderlijke takken waren hier en daar op dezelfde wijze in fijn grijs verpakt.

Toch maakten de boomen geen plezierigen indruk op mij; iets treurigs, sombers had hun voorkomen en ik was dan ook blij, toen het landschap bij het verlaten van dat bosch een geheel ander karakter kreeg.

Een levendig stukje heide, met verstrooide pinusstruiken, hooge calluna's, die een warm groen vertoonden, erica's, en hier en daar kale plekjes zilvergrijs zand maakten een veel aangenamer indruk.

Aan den rand van een klein naaldbosch, hooger dan het voorgaande, namen wij een korte rust. Het was bij twaalven en een krampachtig gevoel in de maagstreek viel niet te miskennen. Ook was hier een goede gelegenheid ons te oriënteren, want een van ons had in het Z. O. een kerktoeren ontdekt.

Dat was Garderen; een dorpje, dat ons naderhand nog veel stof tot lachen zou geven.

M. A. KOEKKOEK.

(Wordt vervolgd.) *pl* 145

Opmerkingen bij het lezen van „De Levende Natuur.”

(Deel I, blz. 203). *De koebal*. Groene ballen van allerlei grootte vindt men dikwijls in het water; meestal zijn ze slijmerig. Reeds is medegedeeld, dat Prof. J. W. Moll, te Groningen, den hem toegezonden grooten groenen bal determineerde als *Cladophora aegagropila* Rabh. Dan bestaat zulk een bal ook werkelijk uit vertakte vezeltjes, zooals de heer G. Geerts Jzn., te Leeuwarden, door de loep gezien heeft. Niet alle groene ballen en balletjes zijn echter van die soort. Wie groene ballen of balletjes vindt, raadplege

dus eerst een deskundige, alvorens op de flesch of op het mikroskopisch praeparaat een etiket met een verkeerd naam te plakken. Ze zijn te bewaren in een mengsel van 1 deel water en 1 deel glycerine, of in een mengsel van 25 gram formalin, 975 gram water en 3 druppels zwavelzuur. Ik noem er hier enkele: *Volvox globator* L., *Eudorina elegans* Ehrb., *Pandorina morum* Bory, *Synura volvox* Ehrb., *Sordastrum* Ktz., *Coelastrum* Naeg., *Dictyosphaerium* Naeg., *Schizochlamys* A. Br., *Nephroclytium* Naeg., zij vormen alle balletjes